

Verzameling Van Schagen, aanwezig in de Provinciale Bibliotheek van Zeeland

geschonken door J.C.J. van Schagen, Berendien van de Bosch-Wagenaar en anderen

ZB, Middelburg, ca. 1983/ca. 2000/2018

Planbureau
en Bibliotheek
van Zeeland

De stukken uit deze collectie bevinden zich in:

Kluis 1135 B 1 t/m 10

Kluis 1135 C 10

Kluis 1174 A 1

Kluis 1174 B 2 t/m 3

Kluis PLA 434 A 15

Inleiding op de inventaris

J.C. van Schagen, foto: J. Midavaine, 1961, ZB, Beeldbank Zeeland, recordnr. 90658

Johan Christiaan (Chris) van Schagen werd geboren in Vlissingen op 11 december 1891. Hij was de zoon van de onderwijzer Cornelis van Schagen en zijn vrouw Johanna Scheybeler. Een groot deel van zijn jeugd bracht hij door in de Middelburgse binnenstad, met als laatste adres Singelstraat 5, bekend van Van Schagens gedicht Frülingslied gepubliceerd in de bundel [Zeeuws Dicht](#) (blz. 31)', dat zijn moeder beschrijft die in de tuin staat. Het gedicht werd in 2005 [verfilmd](#) door de Zeeuwse cineast Erik de Bruyn.

Chris van Schagen volgde vanaf 1904 de HBS in Middelburg en zijn belangstelling voor literatuur werd al snel duidelijk. Hij deed zijn eerste (mislukte) poging tot schrijven. "Wat bleef, was de ontdekking, wat er allemaal kan gebeuren als je de pen op papier zette." De familie verhuisde in 1907 naar Domburg, maar daar verbleef Chris al 's zomers al vaker. Zijn opa van moeders kant was er kastelein in het Badpaviljoen. In 1911 maakte Van Schagen, als ambtenaar van de Provinciale Griffie van Zeeland, kennis met het werk van Spinoza en Pierry Louÿs.

In 1913 deed Van Schagen staatsexamen. In 1915 deed hij zijn kandidaats rechten te Utrecht en vertrok naar Amsterdam voor zijn doctoraalstudie. Hij promoveerde in 1920 op een aantal stellingen op het gebied van de visserij. In Amsterdam leerde hij ook zijn vrouw Willy Dalman kennen. Zij trouwden in 1918. Hun dochter Joos werd in 1920 geboren. In 1916 debuteerde Van Schagen met enkele prozastukjes in een lustrumalmanak van een studentenvereniging waarvan hij lid was. In 1918 werd hij benoemd tot commies-redacteur bij de Hoofdinspectie der Visscherijen in Den Haag. Het gezin Van Schagen verhuisde naar Den Haag en later naar Rotterdam, nadat Chris daar tot commies op de gemeentesecretarie werd benoemd. Voor het eerst maakte hij kennis met de Oosterse filosofie, Van Schagen ontwikkelde een boeddhistische levensvisie, die in zijn werk, en later vooral in de haiku, terugkwam.

Zijn echte debuut als schrijver kwam in 1922 met [Narrenwijsheid](#), dat eerst in De Stem verscheen. Het zijn prozagedichten waarin een duidelijke invloed van Spinoza te vinden is. In [Narrenwijsheid](#) gaf Van Schagen een motto uit diens [Ethica](#).

Van 1927 tot 1941 beleed Chris Van Schagen het Rooms-Katholieke geloof. In 1942, tijdens de Duitse bezetting, eindigde zijn ambtelijke loopbaan wegens 'politieke moeilijkheden' bij de gemeente Rotterdam.

Hij ging opnieuw studeren: aan de Rotterdamse Academie voor Beeldende Kunst begon hij zich te bekwamen in etsen, lithografie en schilderkunst. In 1943 verhuisde hij naar Maarssen en wijdde zich onder leiding van Willem van Leusden aan het schilderen.

Van Schagen heeft vermoedelijk honderden zo niet ver over de duizend prenten gemaakt. Begonnen met bewerkelijke technieken als schilderen, etsen en lithograferen (steendruk), vond van Schagen al snel technieken die zijn enorme hoeveelheid inspiratie, snel konden omzetten in een prent. Tussen 1948 en 1950 verbleef hij op een woonboot. Eerst op de Vecht, vervolgens een tijdje in Zaltbommel en daarna een paar jaar in Leerdam. In 1951 kwam Van Schagen naar Middelburg als adviseur voor Culturele Zaken van de Stichting Zeeland voor Maatschappelijk en Cultureel werk. Hij werkte mee aan de totstandkoming van de Zeeuwse Muziekschool, het [Woordenboek der Zeeuwse Dialecten](#) en de oprichting van de Zeeuwse kunstenaarskring. Voor zijn [Zeeuwse Reflexen](#) (1953) vond hij beeldende ondersteuning van kunstenaar [Jan Heyse](#).

Tekening met ondertitel: Symen Betaal, wij hebben 't geld niet om te gokken maar om 't eerlijk op te dokken, tekening, 1950, Zeeuwse Bibliotheek, Beeldbank Zeeland, recordnr. 289

In 1958 stopte hij met werken bij de Stichting Zeeland en wijdde zich geheel aan het schrijven en schilderen. In 1961 was zijn eerste grote tentoonstelling van monotypes bij Magdalena Sothmann in Amsterdam en verscheen de vermeerderde druk van *Narrenwijsheid en ander onkruid*. Hierin ook [Miniaturen](#), geïnspireerd op de Japanse haiku.

Van Schagen maakte geen onderscheid in hetgeen hij schreef. Het was daarom 'zoeken naar de parels in een berg schelpen.' Veel uitgevers wilden op zeker moment zijn werk daarom niet meer uitgeven. In 1962 ging Van Schagen daarom zelf zijn eigen uitgaven verzorgen door publicatie van een negental getypte exemplaren van *Laatste Vaart* en *Miniaturen*. Meer dan twintig titels in de reeks [Domburgse Cahiers](#) en de serie [Schriftsels](#), poëzie en proza, werden verzonden aan honderden liefhebbers. De *Domburgse cahiers* bevatten hoofdzakelijk nieuwe impressies, soms afgewisseld met eerder verschenen werk, dat uit de circulatie was genomen.

In 1963 verhuisde hij naar het huisje Trouvaille in de Voorthuysenstraat in Domburg, onder aan de Hoge Hill. Zijn vrouw zou er in 1965 overlijden, waarna hij opnieuw trouwde met Jo Wezenaar.

In 1972 verscheen de bundel [Ik ga maar en ben](#), een keuze uit zijn werk tot dan toe, ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag. In 1977 startte een nieuwe

serie [Schriftsels](#). Hierin kwam duidelijk de beschouwelijke humor naar voren van de grijsaard die niet meer mee hoeft te doen. In 1985 verscheen vlak voor zijn dood het eerste deel [Wat dit blijfsel overbleef](#) (poëzie) in de driedelige reeks [Archief Van Schagen](#). In de Centrale Bibliotheek van Rotterdam was een grote overzichtsexpositie van zijn werk. Op 17 april 1985 overleed Van Schagen op drieënnegentigjarige leeftijd te Deventer, waar het echtpaar in de wintermaanden verbleef. Hij werd begraven in Domburg. Zijn weduwe Jo van Schagen-Wezenaar overleed op 16 juni 1990 op 85-jarige leeftijd te Deventer en werd gecremeerd in Dieren.

Na zijn dood, nog in 1986, verscheen het tweede deel van Archief Van Schagen: [Ik doe niet meer mee](#) (proza en fotobiografie) en in 1987 het derde deel: [Je moet het zwijgen](#) (correspondentie, bibliografie en een keuze uit zijn beeldend werk).

Van Schagen ontving voor zijn werk diverse prijzen en laureaten, zoals de Zeeuwse prijs voor Kunsten en Wetenschappen (1961), Ridder in de Orde van Oranje Nassau (1961), de Marianne Philipsprijs (1966) en de Jacobsonprijs (1975) voor zijn gehele oeuvre.

Onthulling van de Boulevard Van Schagen te Domburg door diens weduwe, foto: Jaap Wolterbeek, 2 mei 1987, Zeeuwse Bibliotheek, Beeldbank Zeeland, recordnr. 110301

Op 2 mei 1987 was de opening van een overzichtstentoonstelling van het literaire en beeldende werk van Van Schagen in de Zeeuwse Bibliotheek te Middelburg. In Domburg was er in 1987 een symposium over zijn werk.

De collectie Van Schagen

Van Schagen schonk nog tijdens zijn leven een groot deel van de huidige collectie aan de Provinciale Bibliotheek van Zeeland. Deze werd opgenomen in de catalogus als *Familie van Schagen [documentatiemap]*, omdat er zich veel genealogische informatie over de familie in bevond. Later werden hier nog stukken aan toegevoegd die vooral op het letterkundige en kunstzinnige werk van J.C. van Schagen zelf waren gericht. Rond 2000 werden hieraan nog diverse stukken toegevoegd uit 1982, 1987 en 2008. In 2018 ontving de Zeeuwse Bibliotheek (ZB) een schenking met zowel publicaties van Van Schagen als documentatie en persoonlijke correspondentie van Berendien van de Bosch-Wagenaar. Berendien leerde Jo en Chris van Schagen kennen toen ze haar winkeltje 't Swart Lammeke in de Spanjaardstraat dreef, waar ze weefde en spon. Jo van Schagen had in de jaren zeventig bij haar een geweven shawl en jasje gekocht en contact onderhouden, waarna een lange vriendschap ontstond. Eens per week nam het stel de taxi uit Domburg en toog naar Middelburg. Chris

ging naar de Provinciale Bibliotheek in de Abdij, Jo deed de boodschappen waarvoor ze in Domburg niet terecht kon en ging dan koffiedrinken bij Berendien, een weefster, die via allerlei uithoeken in het land, na Goes in Middelburg was beland. Terwijl Berendien haar schietspoel heen en weer laat gaan en ook de poes lag te spinnen, vertelde Jo over haar leven en haar liefde voor Chris. Tegen de middag wanneer Chris klaar was, voegde hij zich bij de dames. Berendien was zo goed het echtpaar in haar Citroën deux chevaux naar Domburg terug te rijden. Op hun beurt beloonden de Van Schagens Berendien bij bezoeken telkens met nieuwe publicaties en grafisch werk. Zij voegde na de dood van Van Schagen en diens weduwe nog documentatie over het echtpaar toe aan haar verzameling. De publicaties die het echtpaar van Schagen haar cadeau gaf en waarin een persoonlijke boodschap aan Berendien werd vermeld zijn hierin opgenomen. Publicaties zonder persoonlijkheidskenmerken die ZB al in bezit had werden niet opgenomen.

ZB

Johan Francke, september 2018

Verzameling Van Schagen, geschonken door J.C.J. van Schagen en latere aanvullingen daarop

1. Verhalen van van Schagen Sr.

- 1.1. Bezoek aan Walcheren in 1938.
- 1.2. Een afgeluisterd gesprek in de tram in 1916
- 1.3. Vertelling van Grootmoeder.
- 1.4. Een vertelsel van mijn Grootmoeder.
- 1.5. Een zwarte kunst-verhaal.
- 1.6. Een paar spookvertelsels.
- 1.7. Een verhaal over de dorpskermis.
- 1.8. Een verhaal van "Ouwe Tinus"
- 1.9. Een verhaal over de dorpskleermaker, vader en zoon.
- 1.10. Het dorpsarmenhuis.
- 1.11. Een beschrijving van de ouwerwetse begroetingswijze in Walcheren.
- 1.12. Een bekend dorpsstype "de ouwe Johannes".

Kluis 1135 B1

2. Handschrift "'t Of, nooit gedacht". Geschreven door C. van Schagen te Bilthoven ± 1940 - 1945.

Kluis 1135 B1

3. Foto's van het Familiehuis Scheybeler - Van Schagen.

Kluis 1135 B1

4. Een boekje getiteld: Uit bange dagen. Geschonken aan C. van Schagen voor zijn vorderingen bij het godsdienstonderwijs door de predikant J. van den Bergen (Oostkapelle, 25-9-1977).

Kluis 1135 B1

5. Albums met foto's van oud-Domburg I

Kluis 1135 B1

6. Albums met foto's van oud-Domburg II

Kluis 1135 B1

7. Twee verhalen over de wonderdokters P. de Plaa en A. de Puyt, verzameld door Marten Stol.

Kluis 1135 B2

8. Een verhaal in Walchers dialect, geschreven door C. van Schagen te Bilthoven, ca. 1940-1945 (1 cahier).

Kluis 1135 B2

9. 'Stiene van de Geere', geschreven door C. van Schagen te Bilthoven, ca. 1940-1945 (1 cahier).

Kluis 1135 B2

10. Twee gedichten, geschreven door C. van Schagen te Bilthoven, ca. 1940-1945 (1 cahier)

- 10a. Kielen, Wielen, Rand om 't land
- 10b. Wiegelied door den Heer Vrugt

Kluis 1135 B2

11. Pennewerk van J. C. van Schagen, oud 14 jaren, te Oostkapelle, 1849.
Spreuken in schoonschrift.

Kluis 1135 B2

12. Lijstjes met namen van bewoners uit Domburg, Oostkapelle en Oranjezon.
Kluis 1135 B2

13. Een map verhalen van gewone mensen door J.C. van Schagen (deels gepubliceerd)

13.1 Herinneringen aan Jan Toorop en zijn werk.

13.2 De steen van Sint Joris.

13.3 Rotzooi

13.4 Klasse-portret

13.5. Komm nach oben.

13.6. De poorten van de Noordweg

13.7. Knobel en Kokkel

13.8. Kuno

13.9. Wat valt dat valt

13.10. Over eigen en over andermans boekenkasten

13.11. Voor de tweede maal: Boekenkast

13.12. Medisch

13.13. Verbroken ban.

13.14. Leesportefeuille.

13.15. Kaasje.

13.16. Verbroken ban.

13.17. Restauraties.

13.18. Juffrouw Christine.

13.19. Reflex

13.20. Fragment

13.21. Tenten

13.22. Mozaïk

13.23. Adresje

13.24. Walcherse spelnamen

13.25. Hoe het vroeger was I

13.26. Hoe het vroeger was II

13.27. Hoe het vroeger was III

13.28. Verloren onschuld

13.29. Ansichtkaarten

13.30. Bouquetje

13.31. Bijnamen

13.32. In voogdij bij de grootheid

13.33. Bosjes

13.34. Schrijven

13.35. De klapbank

13.36. Dagboekfragmenten

13.37. Ries

13.38. Zeeuws weerzien

13.39. Het leerzaam lied van de pet

Kluis 1135 B2

14. Enveloppe met bullen en akten enzovoort.
- 14.1. Cijferlijst van overgang naar 5de klas R.H.B.S. juli 1908
 - 14.2. Cijferlijsten examencijfers R.H.B.S., juli 1909
 - 14.3. Getuigschrift eindexamen der R.H.B.S., juli 1909
 - 14.4. Aanbeveling door leraar boekhouding in maart 1911
 - 14.5. Cijferlijst praktijk diploma boekhouding 20 mei 1911
 - 14.6. Diploma praktijk boekhouden 20 mei 1911
 - 14.7. Getuigschrift tot toelating studie aan de universiteit
 - 14.8. Diploma kandidaat in de rechten, Utrecht
 - 14.9. Doctoraal Diploma Rechten, Universiteit van Amsterdam
 - 14.10. Bul Doctor in de Rechtswetenschap aan de Universiteit van Amsterdam
 - 14.11. Stellingen op het gebied der Visscherij ter verkrijging van de graad van Doctor in de Rechtswetenschap
 - 14.12. Oorkonde Zeeuwse Prijs voor Kunsten en Wetenschappen, 1961
 - 14.13. Oorkonde benoeming tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau, 7 december 1961
- Diversen:
Uittreksel Burgerlijke stand Vlissingen
Rekening Algemene Rekenkamer
Bewijs van lidmaatschap Weduwen- en Weezenfonds. Aanbevelingsbrief.
Benoeming bij Inspectie der Visscherijen.
Kluis 1135 B2

15. Enveloppe met doods- en geboorteberichten verdere familie
Kluis 1135 B2

16. Familiearchief I en II. Bijlagen familie - verhaal (2 mappen).
Kluis 1135 B2

17. Map met enige geboorte- en doodsberichten van moeder, Bram en Jans e.a./
Portretjes van vader en moeder uit oorlogstijd/ Tekeningen J.C. van Schagen.
Kluis 1135 B2

18. Map met begrafenisrollen van diverse familieleden.
Kluis 1135 B3

19. Map met stambomen (fragmenten) van
Geerse's
Frederiksen
Visser's
Verhoef's
en mapje "Apokriefen"
Kluis 1135 B3

20. Moeders levensverhaal geschreven door vader na haar dood
Kluis 1135 B3

21. Vaders eigen levensverhaal (fragment)
Kluis 1135 B4

22. Poesiealbum
Kluis 1135 B4

23. Doos met foto's van: Domburg (114), Oostkapelle (6), Westkapelle (2), Vrouwenpolder (1), Middelburg (1), Oudelande (2), 's Gravenpolder (1); Album met foto's van Middelburg; Twee albums met foto's van Walcheren; Enveloppe met foto's van klederdrachten; Mapje met twee diapositieven; Enveloppe met ansichtkaarten van Vlissingen, Veere, Westkapelle en Vrouwenpolder.

Kluis 1135 B4

24. Bescheiden in verband met 25-jarig bestaan van de Rijkskweekschool te Middelburg

Kluis 1135 B4

25. Een brief van Tobie Goedewaagen met hoeveelheid door hem gemaakte gedichten

Kluis 1135 B4

26. Biografische aantekeningen van Vader van Schagen (namen, data, enz.).

Kluis 1135 B4

27. Enveloppe (no. 43): Oude brieven en dergelijke

Kluis 1135 B4

28. Enveloppe (no. 45): Overlijdensberichten, huwelijksberichten, geboorteberichten, trouwboekjes

Kluis 1135 B4

29. Enveloppe (no. 46): akten benoemingen en dergelijke

Kluis 1135 B4

30. Map met tekeningen: Huizen in Middelburg (3x), Vlissingen (3x), figuren in Vlissingen (2x), bij het vijvertje van Berkenbos (2x), Carmen Sylva, Vrouwenpoldersedijk.

Kluis 1135 B5

31. Twee kinderboeken:

-Franciska's geluk

-Eene Aangename Verrassing

-Almanak van het jaar 1811

-Tafereelen uit de geschiedenis des Vaderlands

-Vaderlandsche geschiedenis (52 lessen)

Kluis 1134 B5

32. Puzzle. Man en vrouw met schapen

Kluis 1135 B5

33. Doos met inhoud:

33.1. Mapje foto's van een kleinkind in Nieuw-Zeeland

33.2. Mapje met foto's en brieven van de families Walraven van Schagen (San en Adriaan)

33.3. Mapje met foto's en brieven van Jans en Bram

33.4. Mapje met foto's van Kris, Amsterdam

33.5. Vele brieven geschreven door moeder aan Chris en omgekeerd

33.6. Diversen:

- a. Programma der voordrachtsoefening, januari 1928
- b. Bericht van departement van Financiën omtrent de pensioengrondslag m.i.v. 1 juli 1915 (f. 800,-)
- c. Twee telegrammen.
- d. Brieven met vererend getuigschrift, 1840. Een schrijven van mevr. Ghijsen over dialectonderzoek.
Kluis 1135 B5

34. Correspondentie, 1967-1971
Kluis 1135 B6

35. Correspondentie, 1962-1967
Kluis 1135 B7

36. Aanwinsten, 1982, 1987
Kluis 1135 B8

37. Aanvullingen, 1982, 1987, 2008 (materiaal circa 1977-1982)
Kluis 1135 B9

38. Aanvullingen
Kluis 1135 B10

39. Tekeningen
Kluis 1135 C10

40. Publicaties
Kluis 1174 A1

Collectie J.C. van Schagen, geschonken door Berendien van de Bosch-Wagenaar

41. Uitnodigingen, rouwkaarten, krantenknipsels, 1985-1990.
Kluis 1174 B2

42. Foto's van werk berustend in het Rijksmuseum en waterverftekening 'Westerschouwen'
Kluis 1174 B2

43. Foto's van kunstwerken, 1972-1978
Kluis 1174 B2

44. Grafisch werk, tekeningen, gedichten en uitnodigingen, 1966-1983.
Kluis 1174 B2

45. Verhalen en gedichten, 1983
Kluis 1174 B2

46. Gedichten en grafisch werk
-de Klapbank
-Voor 1980 (1979)

-monogram Jo III (1970)
Kluis 1174 B2

47. Dichtbundels:

- Grafiek en kalligrammen (Schiedam, 1981)
- Veldboeketje Domburg (Bloemendaal, 1982)
- Litanie van de knar (Bloemendaal, 1982)
- Zeventien onbeduidendheden (Middelburg, 1976)
- Dartelingen met de stift (De Rijp, 1984)
- Ik ga maar en ben (Arnhem, 1984)
- J.C. van Schagen, in: *Pamflet* (Deventer, 1981)

Kluis 1174 B2

48. Gedichten: Schriftsels (1978-1981): III, IV, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI

Kluis 1174 B2

49 Gedichten: Domburgse cahiers, delen I, V, VIb, VIII, IX, Xa, Xb

Kluis 1174 B3

50 Gedichten: Domburgse cahiers, delen XII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX

Kluis 1174 B3

51. Foto van J.C. van Schagen wandelend over het duinpad bij Domburg dat na zijn dood naar hem vernoemd zou worden tot Boulevard van Schagen, ca. 1980.

Kluis 1174 B3

52. Verhalen en dichtbundels

- Wat dit blijfsel overbleef (Baarn, 1985)
- Ik doe niet meer mee (Baarn, 1986)
- Je moet het zwijgen (Baarn, 1987)

Kluis 1174 B3

53. Grafisch werk, 18x22 cm., in cartouche (40x50cm)

PLA 434 A15, zie ook Beeldbank Zeeland, tekeningen en prenten, recordnr. 2448